

EEN NOORDLIMBURGS LANDSCHAP IN 1910

door

A. J. M. GARJEANNE

Tussen 1871, toen het Beekbergerbos bij Apeldoorn gerooid werd om er bouw- en weilanden van te maken en het jaar 1959, waarin men grote stukken „woeste grond” aan Duitsers ging verkopen, ligt een tijd van steeds toenemende verarming van landschap, flora en fauna. De schuldige (op zeer zeldzame uitzonderingen na) is de mens. Het is onnodig om er hier over te discussiëren, meestal praat men langs elkaar heen. De „ontginners” voelen en begrijpen niets van de gevoelens van biologen en natuurminnaars, zoals deze misschien niets gevoelen of begrijpen van bijv. ultramoderne kunst.

Doch genoeg hierover. Ik wilde U meenemen op een wandeling door een terrein ten Z.O. van Venlo, zoals ik het voor en tijdens de eerste wereldoorlog heb leren kennen. Wie in Venlo een vrij uitzicht heeft naar het O. ziet steeds de vrij steile rand van het hoofdterras. De spoorlijn volgend van Venlo naar Kaldenkirchen vanaf „De bovenste Molen” komt men ten Z. van die lijn, in een dicht begroeid dal, waardoor een vlug stromend beekje loopt (we zijn in 1910!) Daar groeien prachtige, hoge wilde kersbomen en verder allerlei struikgewas: bramen, frambozen, kamperfoelie, vuilboom enz. De zuidelijke helling is begroeid met grote hoeveelheden rose klaverzuring, klimop, hier en daar wat maagdepalm e.d. Langs de oever van het beekje zien we goudveil, dat we verderop in grotere hoeveelheden zullen aantreffen. Maar de interessantste plant is wel een purperwier, n.l. de kikkerdrilalg, *Batrachospermum moniliforme*. Aan kiezels maar ook aan slakkehuizen groeien deze algen (die wel is waar niet purper, maar bruin-groenig zijn) in wuivende bundels, die met de stroom meegolven. Zo was het. Nu is het hout gekapt, het beekje stroomt niet meer en is vervuild door allerlei rommel: oude fietsbanden, restanten van kinderwagens enz. Natuurlijk is *Batrachospermum* óók verdwenen.

We zoeken nu een pad op, dat dicht bij de voet van de terrasrand naar het zuiden loopt. Opnieuw grote bomen, veel hazelaars, els, vuilboom e.a. Links van ons, dus hoger op de terraswand, is een bronniveau, waaruit water stroomt in waterloopjes van hoogstens een paar

d.m. breed. Langs de „breedste” waterloop gaan we naar boven. Het is hier een mossenparadijs, waarin vooral twee soorten opvallen. De eerste soort, die er dichte kussens vormt, is *Tricho-*

Het dal met het *Batrachospermum*-beekje, („De Sprung”).

Foto uit 1910.

colea tomentella, met uiterst fijn en herhaaldelijk verdeelde bladeren, waardoor de plant een eigenaardig sponzig uiterlijk krijgt. Deze soort is nu in ons land overal zeldzaam, al kwam ze al in het Pleistoceen hier voor (resten zijn gevonden in donkerkleurige laagjes tussen de „Tegelse klei”).

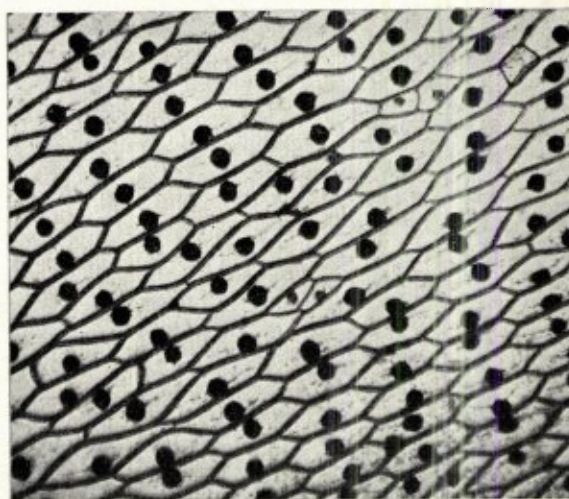
De tweede soort, waarvan er hier maar enkele kussenvormige zoden op drogere plekken gevonden worden, is *Hookeria lucens*. Dit enigszins glanzige mos heeft een wonderlijke eigenschap. Wordt n.l. een blaadje verwond, bijv.

door een krasje met een naald, dan trekken alle bladgroenkorrels zich om de celkern samen, óók in de niet-gewonde cellen! Dit verschijnsel heet karyostrofe.

Nog verder naar boven, waar de grond droger is, zien we een gezelschap van veel maagdepalm, enkele sleutelbloemen en wat bosanemonen.

Teruggekeerd naar het voetpad kunnen we klein glikkruid vinden, ook een zeldzaam plantje. Als we nu rechts naar beneden gaan, komen we op zeer drassige grond en hier groeit nu het goudveil in hele zoden bijeen. Even verderop, maar nu weer naar boven, groeit in talloze exemplaren een soort paardestaart (*Equisetum hyemale*) die de Nederlandse naam „schaafstro” of „schuurbies” draagt, omdat de ruwe stengels wel gebruikt werden om metalen voorwerpen te polijsten. Schuurbiezen zijn in ons land niet zeldzaam, maar in de omstreken van Venlo, ruim genomen, ken ik geen andere vindplaats dan deze. De stengels overwinteren en op de laagste, vochtigste plekken groeien een paar soorten van levermossen als klimplanten tegen de stengels op. Het zijn *Lophocolea bidentata*, een sierlijk bebladerde soort en *Aneura multifida*, een plantje zonder bladeren, met een thallus.

De schuurbies is niet de enige paardestaart in deze omgeving. Hier en ook elders om Venlo komt de lang niet algemene bospaardestaart, *Equisetum sylvaticum*, met fraai vertakte stengels voor waarvan de takken in een boog naar beneden groeien. Om nu meteen nog een derde

Om de kernen samengetrokken bladgroenkorrels in de cellen van het bladmos *Hookeria lucens*

paardestaart te vermelden, moeten we de weg van Maalbeek naar de rijksweg oversteken. Daar groeide in grote hoeveelheden een soort met dikke, witte stengels, die in Zuid-Limburg vrij algemeen en ook bijv. bij de Plasmolen te vinden is, de reuzepaardestaart *Equisetum maximum*. De Middenlimburgse groeiplaats vormde als het ware een tussenstation tussen de zuidelijke en de noordelijke vindplaatsen. Maar dit terrein is in de oorlog ontgonnen en in weiland herschapen... in werkverschaffing. Toen ik voor het eerst dat weiland „ontdekte” liep daar één koe, die er wel niets aan doen kon, maar die ik toch onvriendelijk heb aangekeken. Enfin!

We zijn intussen Maalbeek gepasseerd met zijn heldere waterplas waarin forellen gekweekt werden. In de nabijheid lieten vergravingen zien, hoe dik de zandlaag wel is, die de daaronder gelegen kleilaag bedekt. Het heeft weinig zin om in zuidelijke richting verder te gaan, want reeds in 1910 waren zeer grote terreinen langs de Duitse grens ontgonnen; langs de grote weg tussen Venlo en Roermond wordt dat vlakke land verborgen achter een vrij brede zoom van schraal dennebos.

We zijn nu vijftig jaren verder en in die tijd is er wel heel veel veranderd. Laat ik eindigen met de hoop uit te spreken, dat er voor het komende geslacht voldoende ongerepte natuur is overgebleven, om een denkbeeld te geven van hoe het eens was.

Reuzepaardestaart, *Equisetum maximum*.

Fotoarchief De Wever.

EEN UNIEK NATUURMONUMENT

door

A. J. PIJPERS

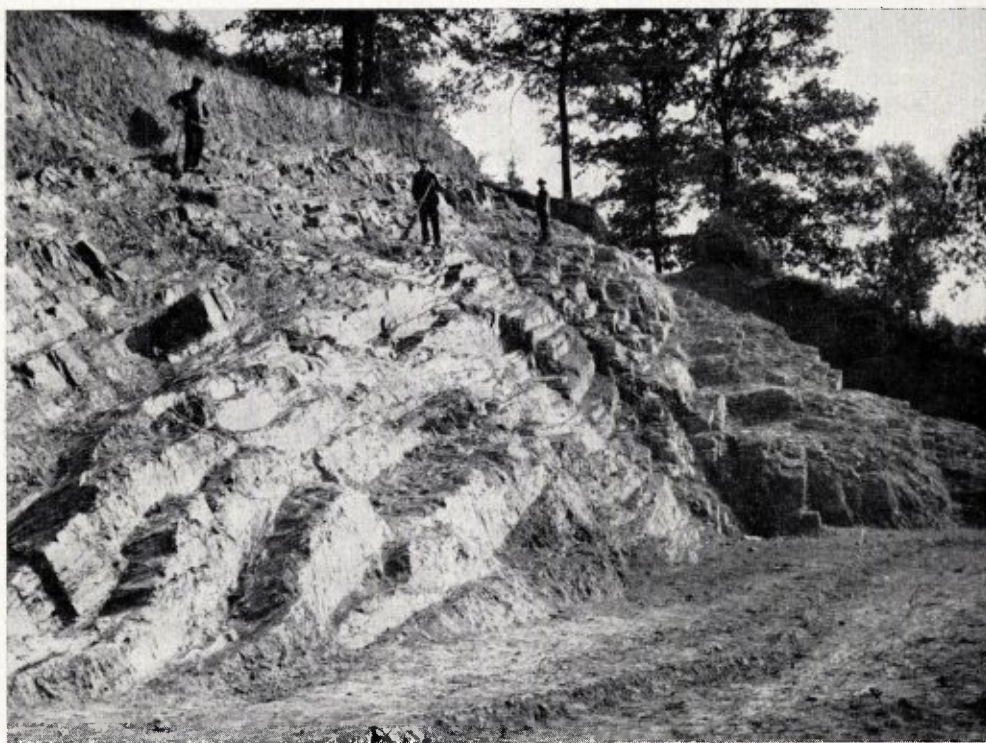
Laat ik het maar meteen zeggen: Dat is Epen, niet alleen het dorp, maar de hele streek, waarvan dit dorp het middelpunt is.

Wie als ik dit gehele gebied heeft doorkruist, zal dit met mij eens zijn. Talloze malen heb ik er rondgekeken. Er zijn dan ook niet veel paadjes, die ik niet heb gelopen.

De man, die Epen voor ons, natuurliefhebbers, heeft ontdekt, was de onvergetelijke E. Heimans. Samen met J a c. P. Thij s s e heeft hij in de bekende serie boekjes „Van Vlinders, Bloemen en Vogels” en ook in het door hen opgerichte tijdschrift „De Levende Natuur” een grote invloed gehad op allen die interesse hadden in al wat leeft, vanaf het begin van deze eeuw tot nu toe. Na zijn bezoeken aan Epen — toen nog een klein en onbekend dorpje —

schreef hij zijn boek „Uit Ons Krijtland”, waarin in eerste instantie alles staat, wat Epen zo belangrijk en interessant maakt, een uitstekende introductie voor wie er later kwamen en er na hem over schreven.

Hij ontdekte er een ontsluiting in het Carboon, een steengroeve, die later naar hem genoemd werd, en door de goede zorgen van Prof. J o n g m a n s verder werd blootgelegd. Het is niet de enige ontsluiting in deze buurt, maar het opende onze ogen voor wat hier in het zuiden te zien is, een unicum voor Nederland, Carboon aan de oppervlakte. Achter de Heimansgroeve vindt men nu de Kampgroeve, waar de plooiing in het gesteente misschien nog mooier en duidelijker te zien is dan in de Heimansgroeve zelf. Meer naar het zuiden

HEIMANSGROEVE

Foto Geologisch Bureau